

6. Лысов Н. Н. Криминалистическое учение о фиксации доказательственной информации в деятельности по выявлению и раскрытию преступлений : автореф. дисс. ... докт. юрид. наук : спец. 12.00.09. Москва, 1995. 31 с.

References

1. Kahovich O. O. (2017), "Development of the information society : threats to the individual and the state", *Ekonomizna ta informaziina bezpeka : problema ta perspektivi* [Economic and Information Security : Challenges and Prospects] : materials of the All-Ukrainian Scientific and Practical Conference (April 14, 2017, Dnipro), Dnipro, pp. 77–79.
2. "On the Concept of the National Informatics Program" : Law of Ukraine of February 4, 1998, available at : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/75/98-%D0%B2%D1%80/print> (access November 20, 2019).
3. "On the basics of Ukraine's national security" : Law of Ukraine of June 19, 1993 No. 964-I, available at : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/964-15> (access November 18, 2019).
4. DSTU 7448 : 2013. Information and documentation. Library and information activities. Terms and definitions [Effective 2014]. Kyiv : Ministry of Economic Development of Ukraine, 2014. 41 p.
5. The Criminal Procedure Code of April 13, 2012, available at : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/4651-17> (access November 20, 2019).
6. Lisov, N. N. (1995), "Forensic doctrine on the fixation of evidentiary information in the activity of detection and disclosure of crimes", Thesis abstract for Doct. Sc. (Jurisprudence), 12.00.09, Moscow, Russia.

УДК 343.132:343.144:329.78-058.53

DOI <https://doi.org/10.26661/2616-9444-2019-2-10>

Особливості допиту підозрюваного – члена молодіжної неформальної групи (об'єднання) під час досудового розслідування

Ларкін М. О.

Запорізький національний університет, вул. Жуковського, 66, м. Запоріжжя, Україна
malark777@ukr.net

Ключові слова:

допит, підозрюваний, молодь, неформальна група, неформальне об'єднання.

Надійшло до редколегії:

19.09.2019

Прийнято до друку: 27.10.2019

Стаття присвячена особливостям проведення допиту підозрюваного – члена молодіжної неформальної групи (об'єднання). Завдяки аналізу емпіричного матеріалу запропоновано рекомендації з проведення зазначеної слідчої (розшукової) дії. Наголошено на тому, що неодмінною умовою проведення допиту підозрюваного-неформала стає підготовка до нього, яка має бути вкрай ретельною. Розглянуто окремі тактичні прийоми, що можуть застосовуватися під час допиту зазначеної категорії осіб. Визначено тактичні ризики, з якими може стикнутися слідчий (прокурор).

Features of the interrogation of the suspected member youth informal group (association) during the pre-trial investigation

Larkin M. A.

Zaporizhzhia National University, str. Zhukovskoho, 66, Zaporizhzhia, Ukraine
malark777@ukr.net

Key words:

interrogation, suspect, youth, informal group, informal association.

The article is devoted to the peculiarities of interrogation the suspected member of a youth informal group (association). Due to the analysis of empirical material, the recommendations for conducting the investigative (search) actions are offered.

An indispensable prerequisite for conducting a suspect-informal interrogation is preparation for him, which may take up to several days and must be extremely thorough. The investigator (prosecutor) should be fully acquainted with the biography of the suspect (including having a psychological portrait of the suspect), the specifics, structure of the youth informal group (association) to which he or she belongs, his place in it. It may be necessary to consult with a specialist who studies the activities of various youth informal entities. Thus, the questionnaire of the investigators showed that they never used the assistance of the said specialist during the preparation for the interrogation. The preparation itself was carried out only in 67% of cases.

Purposeful study of criminal proceedings materials is of great importance in preparing for the interrogation of a suspected member of a youth informal group (association).

The results of the investigation of investigators show that only 11% of the cases during the interrogation of the suspect – a member of the youth informal group (association) used the help of a specialist psychologist, which cannot but cause some concern.

If, during the interrogation, the suspect “closes in” and does not wish to answer the question of the investigator (prosecutor), then such tactical technique as “provocation of the suspect’s views” may be used. The purpose of this tactical reception is to establish the presence of certain views, beliefs of the suspect. During the interrogation it is necessary to create a situation when a discussion arises and to “touch” the suspect (the investigator may express dissatisfaction with the state’s policy; the cultural level of foreigners; disagree with any views of the victim; note that he adheres to the same religious beliefs or cares for the same club etc.). This can cause an emotional outburst on the suspect and cause him/her to express his/her point of view, which will allow the investigator to obtain the necessary information in the end, because, having become fascinated by the conversation, what really bothers him/her, the interrogator will cease to control himself and show the real motives of his/her behavior and actions.

During the interrogation of the suspect – a member of the youth informal group (association), and especially if he/she is conflicted, the investigator (prosecutor) should foresee tactical risks that may complicate or even negate all the work performed.

Слідчою (розшуковою) дією, проведення якої є обов’язковим під час розслідування злочинів, що вчиняються

членами молодіжних неформальних груп (об’єднань), є допит підозрюваного (підозрюваних). Результати його

проведення без перебільшення мають визначальний характер для всього процесу розслідування.

Фактично допит загалом та підозрюваного зокрема – це «складний акт комунікативної взаємодії» [1, с. 63], який вимагає від слідчого (прокурора) ретельної підготовки, зосередженості, професійності та вміння прораховувати тактичні ризики. В.Л. Васильєв писав: «Слідчий – майстер, що за спрямованістю своєї діяльності схожий на досвідченого хірурга. Обом суспільство дало величезні права. Хірург своїм скальпелем вторгається у святая святих – живе тіло. Ніж хірурга висікає злякисну пухлину на благо людині, для збереження здорових тканин, для порятунку її життя. <...> слідчий в ім'я інтересів суспільства та інтересів самої особистості має право вторгтися в інтимний, душевний світ людини і робить це відповідно до вимог закону. Допит – не менш складна процедура, ніж хірургічна операція. На допиті стикаються два різні світогляди, дві волі, дві тактики боротьби, різні інтереси» [2, с. 488]. З цими словами важко не погодитися.

Проблематика допиту представників різних молодіжних неформальних течій розглядалася в роботах таких учених-криміналістів, як І.М. Білоус, В.І. Бояров, О.М. Коршунова, В.О. Давидов, В.О. Єршов, В.С. Капіца, Г.В. Костильова, К.В. Латиш, М.М. Мілованова, О.С. Пудовіков, Д.А. Сафонов, Д.Г. Скоріков, О.В. Холопов, О.В. Шлегель.

Однак нині відсутні комплексні узагальнення тактико-криміналістичного забезпечення допиту підозрюваних – членів молодіжних неформальних груп (об'єднань).

Метою статті є визначення окремих особливостей допиту підозрюваного – члена молодіжної неформальної групи (об'єднання).

Під неформальною молоддю в контексті криміналістичного дослідження слід розуміти молодих людей (14–35 років), об'єднаних сповіданням певних ідей, теорій,

релігій або навіть прослуховуванням певної музики, проведенням вільного часу, які задля пропагування своїх поглядів, інтересів, функціонування неформального утворення вчиняють кримінальні правопорушення.

Неодмінною умовою проведення допиту підозрюваного-неформала є підготовка до нього [3, с. 86–87], яка може займати до декількох днів та має бути вкрай ретельною. Слідчий (прокурор) повинен максимально повно ознайомитися з біографією підозрюваного (зокрема, мати психологічний портрет підозрюваного), специфікою, структурою молодіжної неформальної групи (об'єднання), до якої він входить, його місцем у ній. Може виникнути потреба консультування зі спеціалістом, який вивчає діяльність різних молодіжних неформальних утворень. Так, анкетування слідчих показало, що вони жодного разу не користувалися допомогою зазначеного спеціаліста під час підготовки до допиту. Сама ж підготовка здійснювалися лише у 67% випадків.

Великого значення під час підготовки до допиту підозрюваного – члена молодіжної неформальної групи (об'єднання) набуває цілеспрямоване вивчення матеріалів кримінального провадження, яке передбачає предметну систематизацію матеріалів про факти, події, особу тощо; виявлення суперечностей та прогалин у досліджуваних матеріалах; одержання контрольних відомостей, які можна використовувати на допиті [4, с. 334–335].

В.А. Журавель справедливо зазначає, що інформаційний обмін між допитуваним і допитуючим не є безмежним, а зумовлений та конкретизується предметом допиту [5, с. 17]. Коло тих обставин, які слідчий має намір з'ясувати шляхом допиту, називається предметом допиту [6, с. 188]. Умовно ці обставини можна розділити на такі три групи: ті, що стосуються особи підозрюваного; ті, що стосуються вчинення кримінального

правопорушення (злочину); ті, що стосуються існування та функціонування молодіжної неформальної групи (об'єднання). Задля встановлення відповідних обставин та безпосереднього контактування з підозрюваним, який належить до неформального утворення, слідчому (прокурору) необхідно розробити перелік запитань, що мають бути поставлені та можуть коригуватися, уточнятися безпосередньо під час допиту.

Окрім цього, вираженням має бути підхід до вибору тактичних прийомів (тактичних комбінацій), що можуть бути використані. Як правило, допит підозрюваного-неформала відбувається в конфліктній ситуації, тому тактика допиту може бути побудована на використанні даних про особу підозрюваного з активізацією його позитивних якостей (зокрема, тоді, коли підозрюваний є неповнолітнім); роз'ясненні йому позитивних наслідків співпраці зі слідством, наявних компромісних процедур. Для встановлення психологічного контакту слідчий використовує допомогу спеціалістів-психологів тощо [7, с. 253]. Результати анкетування слідчих свідчать про те, що лише в 11% випадків під час допиту підозрюваного – члена молодіжної неформальної групи (об'єднання) використовувалася допомога спеціаліста-психолога, що не може не викликати певну стурбованість.

Також ефективним тактичним прийомом, за допомогою якого слідчий отримує від підозрюваного правдиві показання, є використання вже під час допиту показань співучасників; інформації, отриманої в процесі обшуків, допитів свідків та потерпілих; даних з мережі Інтернет, камер зовнішнього відеоспостереження тощо [7, с. 253].

М.М. Букаєв та Ж.В. Вассалатій, досліджуючи злочини терористичного характеру, які можуть вчинятися представниками різних молодіжних неформальних утворень, наголошують на доцільності застосування під час допитів тієї переваги, що члени злочинної групи ізольовані один від одного. У цій ситуації,

як правило, обирається найбільш психологічно слабкий учасник (наприклад, наймолодший або той, хто має слабкий характер). При цьому слідчий може оголосити показання інших учасників, у яких містяться відомості про те, що допитуваний є організатором злочину. У відповідь нерідко підозрюваний може назвати справжнього лідера групи [8, с. 121].

Якщо ж під час допиту підозрюваний «замикається» і не бажає відповідати на запитання слідчого (прокурора), то може бути застосований такий тактичний прийом, як провокація поглядів підозрюваного. Метою цього тактичного прийому є встановлення наявності певних поглядів, переконань підозрюваного. Під час допиту необхідно створити ситуацію, за якої виникне дискусія, й «зачепити» підозрюваного (слідчий може виказати незадоволеність політикою держави, культурним рівнем іноземців, не погодитися з якимось поглядами потерпілого, зазначити, що дотримується таких само релігійних переконань або вболіває за той самий футбольний клуб). Це може викликати емоційний сплеск у підозрюваного та змусить його висловити свою точку зору, що дасть змогу слідчому, зрештою, отримати необхідну інформацію, оскільки, захопившись розмовою, тим, що його дійсно бентежить, допитуваний перестане себе контролювати й розповість про реальні мотиви своєї поведінки та своїх вчинків.

У ході допиту підозрюваного – члена молодіжної неформальної групи (об'єднання), особливо тоді, коли він є конфліктним, слідчий (прокурор) має передбачити тактичні ризики, які можуть ускладнити або взагалі звести нанівець усю виконану роботу.

Такими тактичними ризиками можуть бути небажання підозрюваного йти на контакт зі слідством, як наслідок, відмова давати будь-які показання; намагання заплутати, обманути особу, що допитує; спроба здійснення психологічного впливу (погрози,

заякування) на слідчого (прокурора); спроба втечі під час допиту (з кабінету слідчого, прокурора, під час допиту на місці події).

Отже, запропоновані рекомендації мають сприяти тактично грамотному проведенню допиту

підозрюваного – члена молодіжної неформальної групи (об'єднання) та полегшити процес підготовки до нього, адже саме результати допиту підозрюваного (підозрюваних) можуть суттєво вплинути на подальший хід розслідування.

Література

1. Андросюк В. Г. та ін. Психологія слідчої діяльності : навчальний посібник / за заг. ред. Л. І. Казміренко. Київ : Правова єдність, 2009. 200 с.
2. Васильев В. Л. Юридическая психология : учебник для вузов. 5-е изд., доп. и перераб. Санкт-Петербург : Питер, 2008. 656 с.
3. Ларкін М. О. Підготовка до допиту підозрюваного – члена молодіжної неформальної групи (об'єднання). *Кримінальне провадження: новації процесуальної теорії та криміналістичної практики* : матеріали міжнародної науково-практичної конференції (18–19 квітня 2013 року, м. Сімферополь, Алушта; Таврійський національний університет імені В.І. Вернадського). Сімферополь : ДІАЙП, 2013. С. 86–87.
4. Шепітько В. Ю. та ін. Криміналістика : підручник : у 2 т. Харків : Право, 2019. Т. 1. 456 с.
5. Журавель В. А. Допрос потерпевшего и использование его показаний для построения методики расследования отдельных видов преступлений : автореф. дисс. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.09. Харьков, 1983. 17 с.
6. Шепітько В. Ю. та ін. Криміналістика : підручник. 4-е вид., перероб. і доп. Харків : Право, 2008. 464 с.
7. Бояров В. І. Особливості допиту підозрюваних у кримінальних провадженнях про екстремістську діяльність. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 5. С. 251–254.
8. Букаев Н. М., Вассалатий Ж. В. Методика расследования преступлений террористического характера : монография. Москва : Юрлитинформ, 2010. 160 с.

References

1. Androsiuk, V. H. et al. (2009), *Psykhologhiia slidchoi diialnosti: navchalnyi posibnyk* [Psychology of investigative activity: a tutorial], Pravova yednist, Kyiv, Ukraine.
2. Vasylev, V. L. (2008), *Yurydycheskaia psykhologhiia: uchebnyk dlia vuzov* [Legal psychology: high school textbook], Pyter, Sankt-Peterburh, Russia.
3. Larkin, M. A. (2013), “Preparation for interrogation of a suspect – a member of a youth informal group (association)”, *Kryminalne provadzhennia: novatsii protsesualnoi teorii ta kryminalistychnoi praktyky: materialy mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii*, Simferopol, DIAIPI, May 18–19, 2013, pp. 86–87.
4. Shepitko, V. Yu. et al. (2019), *Kryminalistyka: pidruchnyk* [Criminalistics: high school textbook], Pravo, Kharkiv, Ukraine.
5. Zhuravel, V. A. (1983), “Interrogation of the victim and the use of his testimony to build methods of investigation of certain types of crimes”, Thesis abstract for Cand. Sc. (Criminalistics.), 12.00.09, Kharkov, Ukrainian SSR.

6. Shepitko, V. Yu. et al. (2008), *Kryminalistyka: pidruchnyk* [Criminalistics: high school textbook], Pravo, Kharkiv, Ukraine.
7. Boiarov, V. I. (2017), "Features of interrogation of suspects in criminal proceedings about extremist activity". *Pidpriemnytstvo, hospodarstvo i pravo*, vol. 5, pp. 251–254.
8. Bukaev, N. M. et al. (2010), *Metodyka rassledovanyia prestuplenyi terrorystycheskoho kharaktera : monohrafiya* [The methods of investigation of crimes of a terrorist nature : monograph], "Iurlytynform", Moskva, Russia.

УДК 378.4-049.5

DOI <https://doi.org/10.26661/2616-9444-2019-2-11>

**Внутрішні та зовнішні загрози безпеці діяльності вищого навчального закладу:
теоретичні та практичні аспекти**

Мельковський О. В.

*Запорізькій національний університет, вул. Жуковського, 66, м. Запоріжжя, Україна
av-melkovskiy@ukr.net*

Ключові слова:

система безпеки, внутрішні та зовнішні загрози, терористичні акти, надзвичайні події, техногенні катастрофи, запобіжні заходи, кримінальні прояви, економічна безпека, ризики безпеки.

У статті здійснено аналіз проблем розвитку та функціонування системи безпеки вищого навчального закладу в умовах сучасних ризиків. Розглянуто пропозиції щодо вдосконалення системи безпеки, запропоновано шляхи її реалізації з використанням практичних рекомендацій. Розглянуто структуру економічного потенціалу вищого навчального закладу та інші проблемні питання забезпечення економічної безпеки.

Надійшло до редколегії:

19.08.2019

Прийнято до друку: 27.09.2019

**Internal and external threats to safety of activity of higher educational establishment:
theoretical and practical aspects**

Melkovskiy O. V.

*Zaporizhzhia National University, str. Zhukovskoho, 66, Zaporizhzhia, Ukraine
av-melkovskiy@ukr.net*

Key words:

security system, internal and external threats, terrorist acts, extraordinary events, man-made disasters, preventive measures, criminal manifestations, economic security, security risks.

Higher educational establishment is the basic brunch of the system of recreation of public intellect and state elite, acquisition and distribution of new knowledge, preparation and retraining of staff. In the conditions of development of any state there is a necessity of improvement of quality of higher education. Nowadays the native system of higher education is currently functioning under the terms of complex system calls, the main of which should include the following: shortage of entrants, connected with the demographic collapse of the late 1980-s – early 1990-s;